

les 1

VERDIEN ALTIJD JE EIGEN BOTERHAM

Als baby weet je nog van niks. Maar al gauw leer je met vallen en opstaan hoe het leven in elkaar steekt. En dat proces houdt nooit meer op. Zes wijze bekende vrouwen over hun persoonlijke levensles. >

les 2

VOOR EEN BABY MOET JE NIET STOPPEN

Wouke van Scherrenburg (60), voormalig verslaggever voor Den Haag Vandaag, nu werkzaam als dagvoorzitter en discussieleider:

“Veel vrouwen breken hun carrière af en klagen dat ze niet naar de top komen of geen goede positie hebben, en dat is doodjammer. Ik zeg tegen mijn vriendinnen - die ook allemaal goede banen hebben - wel eens: ‘Jemig, waar hebben we nou zo hard voor gevochten?’ Ik vind het bizar dat vrouwen die gestudeerd hebben, stoppen met werken als ze kinderen krijgen. Wat een verspilling. En wat dan? Dan is meneer 40 of 50 en wil een andere relatie, en wat kun je dan? Bijstandsmoeder worden of zo? Ga je dan zitten borduren als ze op school zitten? Economisch afhankelijk worden is sowieso het stomste wat je kunt doen.

‘Er hebben wel eens hardgekookte eieren tegen de muur gezeten’

MARCO OKHUIZEN/HOLLANDSE HOOGTE

Ik had het geluk dat mijn vader tot afgrijzen van mijn moeder altijd zei: ‘**Wat er ook gebeurt, zorg dat je je eigen boterham verdient.**’ Dat is erin gehamerd en heeft geholpen. Mijn moeder was meer van: je trouwt straks toch, dan komt het wel goed.

De meeste vriendinnen verloofden, trouwden en dan was het dolce far niente. Mijn redding was dat ik altijd een stukje voor mezelf wilde, en dat was mijn werk. Met mijn eerste man moest ik dat constant bevechten, terwijl alles moest wijken voor zijn werk. Er hebben wel eens hardgekookte eieren tegen de muur gezeten. Direct na de scheiding ging ik in fulltime dienst bij de krant. Daar werden heel wat wenkbrauwen gefronst, want wat moest er van de kinderen worden.

Wat me opvalt, is dat de jonge generatie zo’n moeite heeft met de mannencultuur op het werk. Terwijl het allemaal zo simpel is; met mannen valt gewoon heel goed samen te werken. En van die mannencultuur kun je best wat leren. Net als zij zat ik vaak tot acht uur te werken, maar dat schreeuwde ik niet van de daken. Maar de cultuur was dat je zichtbaar moest zijn, dus begon ik het ook van de daken te schreeuwen. Zo simpel.

Vaak kwamen er leuke, jonge journalistes van de opleiding binnen en na een half jaar gingen ze krijsend weg. Het was ook af en toe ontzettend grof, hoor. Ze stonden op maandagmorgen unverfroren over hun weekeindavontuurtje te vertellen, zie je het voor je? Na tien minuten zei ik: ‘Nu koppen dicht.’ En dat werd gepikt. Je moet gewoon jezelf blijven.

Als de krant was gezakt (zo heette dat vroeger als de krant naar de drukker was, red.), gingen die mannen allemaal de kroeg in, want thuis zat wel iemand die voor de kinderen zorgde. Ik ging niet mee vanwege de kinderen. Maar als ze naar paardrijles gingen en door een andere moeder werden opgehaald, ging ik wel de kroeg in. Je moet je momenten zoeken. Wat mijn moeder ervan vond dat ik toch ging werken? Ach man, ze was zo trots op me. Ze riep wel: ‘Tja, je was vroeger ook al zo jongensachtig’. Haha.”

CORBINO/HOLLANDSE HOOGTE

‘Twee dagen wakker liggen voor een tv-optreden is normaal’

les 3

ZET DIE SCHIJTERIGHEID OVERBOORD

Cisca Dresselhuys (64), hoofdredacteur Opzij:

“Mijn levensmotto is al jaren een uitspraak van Joke Smit: ‘**Feminisme is elke keer een stapje verder gaan dan je eigenlijk durft.**’ Dat houd ik mijn collega’s altijd voor omdat ik er zelf in de weg omhoog veel aan heb gehad. Bij het werken in de mannenwereld kom je vaak dingen tegen die je niet durft, bijvoorbeeld toen ik hoofdredacteur werd en moest leren omgaan met personeel. Als collega’s gevraagd wordt op tv iets te doen en dat

les 4

NIET ZEUREN, JE KUNT HET

doodeng vinden, zeg ik dat een of twee nachten wakker liggen - ondanks de Valdispert strong - heel normaal is. Maar als iemand drie weken wakker ligt van een lezing, wordt het te gek.

Zelf vind ik het leuk om lezingen te doen of op te treden voor radio of tv. Als domineesdochter heb ik de gave geërfd om in het openbaar te praten. Maar van nature ben ik verlegen. Ik was een nakomertje en als ik met mijn moeder mee mocht op visite stond ik de hele middag naast haar stoel als een kleine, schuwe lakei. Toen ik werd gevraagd voor het bestuur van de Ikon was ik 36, niet echt een kind meer. Toch vond ik die vergaderingen in het begin echt eng. Daar zaten allemaal kopstukken bij, en ik was maar gewoon een verslaggever van het dagblad Trouw. Als journalist had ik er geen moeite mee brutaal te zijn, maar als Cisca Dresselhuys tussen de hotemetoten wel. Dan is er geen façade om je achter te verbergen. Renate Dorrestein, met wie ik Opzij een tijdlang samen maakte, vond het - net als ik - moeilijk om als privé-persoon naar een receptie te gaan. Dan stonden we samen verlegen achter een palm.

Als ik een vrouwenzaal toesprak over vrouwen die thuis ongelukkig aan de sherry zaten terwijl ze eigenlijk carrièrers wilden maken, zat er altijd achterin wel een man die er duidelijk geen biet van geloofde en vroeg: 'Heeft u daar cijfers van?' Aanvankelijk schrok ik nog, want die cijfers had ik niet. Later ben ik ze gewoon ter plekke gaan verzinnen, want als die man mijn verhaal alleen maar gelooft met cijfers, dan noem ik ze. Vind je dat een wonderlijk advies? Wat is er op tegen, als het je helpt?

Van huis uit ben ik erg modebewust. Ik heb altijd smakelijke hakjes aan en ik heb gelakte nagels. Maar laatst moest ik een boek presenteren bij de SGP en ben ik expres wat rustiger geweest met make-up. Wat ik de laatste tijd helemaal fout vind, zijn die enorme decolletés. God, gaan die vrouwen naar het strand? Nee, die gaan naar hun werk. Ik vind ze diep en dat is afleidend. Je bent er voor je werk en niet om je borsten te laten zien. Tv-vrouwen hebben het ook vaak. Als spreker zou ik het niet doen, tenzij je voor Yab Yum spreekt natuurlijk."

Ans Markus (60), schilderes:

"Vanaf mijn 11e tekende ik en creëerde zo mijn eigen wereldje. De kunstacademie was *not done* bij ons. Mijn moeder zei: 'Dan komt er niks van je terecht.' Mijn ouders hebben alleen de lagere school afgemaakt. Zij hebben hard geknokt voor onze opleiding en ik mocht naar het lyceum.

We woonden in Halfweg, waar de suikerfabriek stond. Het was er dorps en kneuterig, dus in Haarlem op school voelde ik me een dorps meisje. Die suikerfabriek rook vies en ik had altijd het gevoel dat die geur aan me hing. Op mijn 17e verhuisden we naar een dorpje in Brabant, Geertruidenberg. Daar vond men mij juist een stadse juf, met een cape, mijn haar in een staart en zwarte ogen. Eigenlijk voelde ik me nergens thuis. Toen kwam ik op dansles mijn eerste vriendje tegen.

Ik raakte in verwachting, het ging allemaal zo snel, het overkwam me. Het was vrouwen geblazen, dan was de schande voor de familie minder groot. Ik trouwde in een geleende trouwjurk en de vlinders vlogen zeker niet links en rechts door mijn buik. Het was niet het ideale huwelijk. Ik was 21 toen ik trouwde en 30 toen ik ging scheiden. Ik kan alleen zeggen dat ik zonder eigenwaarde uit die relatie kwam. Aangeslagen. Ineens stond ik daar, een kind met een kind. Ik moest voor de kost zorgen, maar wat kon ik? Ik kon tekenen! Ik maakte altijd portretjes die ik weggaf, nu moesten de mensen ze gaan betalen. Ik werd uitgenodigd om op een braderie portretten te tekenen. Daar kon ik net aan van rondkomen. Vijf, zes winkels liep ik af voor het goedkoopste stukje kaas. Daar leer je van en dat maakt je sterk. Ik herinner me nog hoe ik de koning te rijk was als ik gespaard had en iets moois kon kopen.

Na de scheiding woonden we in Udenhout, en daar werd over je gesproken als je gescheiden was. Zo kreeg ik weer dat

MARCO OKHUIZEN/HOLLANDESE HOOGTE

'5, 6 winkels liep ik af voor het goedkoopste stukje kaas'

oude gevoel van minder zijn, maar ik voelde ook overlevingsdrang: 'Ze krijgen me niet klein.' Ik denk dat ik gewoon als onzeker type geboren ben. Mijn dochter is net zo. Ook zij trekt zich lekker terug haar eigen wereldje.

Dat beeld had ik in mijn hoofd toen ik windsels ging schilderen. Het camoufleren, inpakken, een laagje maken tussen de werkelijkheid en de buitenwereld, is precies wat ik voel. Ik heb me sterker geschilderd. Als ik vroeger langs een terrasje liep ging ik liever achter de mensen langs. Nu loop ik voorlangs.

Toen ik al jaren goed verkocht, schrok ik 's nachts wel eens wakker: wat als ik morgen geen ideeën meer heb? Maar als het de volgende dag toch weer lukt, weet je dat je je zorgen hebt gemaakt om niks. Die creativiteit zit gewoon in me. Op een bepaald moment kom je op een punt dat je zegt: ik wil niet meer bang zijn, ik ben wie ik ben. Probeer jezelf te accepteren met al je onzekerheden, **geloof in je eigen kracht, dat is mijn levensles.**"

les 5

EEN BRILJANTE POLITICA IS GEEN TOPMINNARES

Annemarie Jorritsma (57), oud-minister, nu burgemeester van Almere:

“De beste levensles is **dat je niet moet denken dat je alles kunt**. Je moet accepteren dat je niet naast een prachtige carrière zeven dagen per week een voortreffelijke kok, een geweldige opvangmoeder voor je kinderen én een geweldige minnares kunt zijn. Je moet privé iets inleveren.

Ik moest dat vrijwel meteen accepteren. Door de tussentijdse verkiezingen kwam ik sneller dan gepland terecht in de Tweede Kamer en moest ik Bolsward verlaten voor Den Haag. Daar had ik een appartement, dus doordeweeks was ik nooit thuis. Een huishoudster zorgde dan voor mijn man en kinderen. De jongste was 5 en de oudste was 8. Door die goede voorziening hebben ze me niet zo gemist, constateerde ik daarna met enige treurnis, haha. In het begin had ik ongelooflijk veel schuldgevoel: ik laat mijn kinderen en man alleen. Maar mijn man zei: ‘Hou toch op, wij redden ons wel.’ Als Kamerlid had ik het zo druk, dat ik geen tijd had om na te denken over mijn eenzaamheid.

Mijn dochter kneusde een keer een pols op school en de leraar - zo ging dat in die tijd - belde niet mijn echtgenoot, maar mijn buurvrouw. Nou, toen konden ze me opvegen, hoor. Een mannelijke collega zei: ‘Als je vindt dat je naar huis moet gaan, ga je toch lekker.’ Daar had ik nooit bij stilgestaan. Dus ik ging naar huis.

Thuis werden ondertussen alle beslissingen zonder mij genomen. Dat was in het begin wel slikken. In het weekend had ik de neiging om de deur binnen te komen en meteen te roepen: waarom is dit en dat niet gedaan? Dat hoeft je maar twee keer te doen en dan krijg je het lid op de neus van de huishoudster. Later toen ik minister was, liet ik de deur van de auto een keer achter me openstaan in de verwachting dat de chauffeur ‘m wel zou

HERMAN WOUTERS/HOLLANDE HOOGTE

‘Ik had geen tijd om na te denken over mijn eenzaamheid’

dichtdoen, haha. Dat is altijd nog een running gag thuis.

Mijn man heeft het veel leuker gehad dan veel vaders in die tijd, want hij heeft de kinderen bewuster meegemaakt en dat zie ik nu terug in de relatie die ze met hem hebben. Het is geen toeval dat we nu buitengewoon prettig samenwonen met mijn dochters en hun gezin. Het is ontzettend gezellig en bij calamiteiten kun je voor elkaar inspringen. We wonen redelijk luxe, het is ingedeeld zoals in een appartementsgebouw. We hebben - het is echt vreselijk hoor - een sauna en daar zit een kamer bij die we de bierkamer noemen en waar we naartoe verhuizen als er een voetbalwedstrijd is. Op zondag ontbijten we met z'n allen.

We vonden het wel spannend toen we in Almere gingen wonen, want we waren niet meer gewend om de hele week

samen te zijn. Toen we 25 jaar getrouwd waren, hield mijn dochter een toespraak waarin ze zei dat we eigenlijk het 12,5 jarig huwelijk vierden omdat we elkaar destijds niet vaak zagen. Maar eerlijk gezegd maak ik nu als burgemeester meer uren.

Vrouwen van mijn generatie in hogere posities moeten aan jongere vrouwen overdragen dat ze keuzes moeten maken. Dat moet je samen doen, dus beseft dat je een probleem hebt als je partner niks met je carrière heeft. **Dat is ook een goede levensles, haha. Goed uitzoeken die partner!**”

les 6

DAT BLOEDMOOIE WIJF IS NIET BETER DAN JIJ

Catherine Keyl (60), presentator en hoofdredacteur Catherine:

“Mijn wijze les is: **hou op met jezelf te vergelijken met anderen**. Jaren geleden moest ik een programma presenteren met een werkelijk bloedmooie collega. Ik zat al jaren in het vak en zij begon net. Ik kende de ploeg in de studio, van camera- tot lichtmensen, en daar had ik een soort ouwe jongens krentenbroodrelatie mee. Maar zodra zij de vloer opkwam, zagen die jongens mij totaal niet meer. Hun monden vielen open. Ik dacht: ik stop er gewoon mee, alles wat ik heb opgebouwd, wordt in een klap uit mijn handen geslagen. Tegen vriendinnen zei ik: ‘Ik kan het niet meer, ik voel me zo foeilelijk naast die vrouw.’ Maar zij zeiden: ‘Wacht nou rustig af, blijf gewoon jezelf.’

Het was ongelooflijk leuk dat na twee weken, toen het moois er wel af was, de oude sfeer terugkwam. Toen bleek ook dat de kijkers juist helemaal niks met die mooie vrouw hadden. Later sprak ik er met de mannen op de set over en die zeiden: ‘Ze is wel mooi, maar ze komt koel over.’ Het was leerzaam om te ervaren dat uiterlijk natuurlijk wel belangrijk is, maar dat het niks zegt over hoe je in relatie staat met mensen en hoe je jezelf geeft in je werk.

Ik heb een strenge vader gehad die veel van mij eiste. Hij had liever een zoon gehad en voedde mij op als jongen. Hij hield me altijd voor dat ik de beste moest zijn. Ik denk dat ik toen bedacht heb: oké, ik kan niet de beste zijn wat betreft mijn uiterlijk, laat ik in elk geval uitblinken in vragenstellen. Ondertussen ontwikkelde ik een heel fout zelfbeeld. Ik ben nu zelfverzekerder en ik laat me niet meer door allerlei buitenkant-shit afleiden. Daardoor leef ik veel gelukkiger. Een tijdje terug sprak ik een model van 21. Ze was zo mooi dat ik dacht: jemig, dat mensen zo perfect gemaakt worden. Zij vertelde dat ze haar ogen had laten liften Want er zaten twee rimpeltjes. Dan denk ik: hou op! Ik doe ook van alles om het bij te houden, maar je moet je leven er niet door laten regeren.

Dat is een enorm leerproces geweest, en het heeft jaren therapie gekost. Soms val ik in

dat oude gat terug en denk: ik ben ook helemaal niks, ik kan niks. Maar dat gebeurt nog maar heel weinig. Als ik voel: het is nu helemaal shit, dan koop ik leuke kleren of een mooie beha en zeg tegen mezelf: kijk eens wat je allemaal wél hebt. Je bent gezond, je hebt een mooi huis, een lieve partner en een leuke hond. Stop met zeiken.”

les 7

GENIET, MAAR SNUIF MET MATE

Mathilde Santing (48), zangeres:

“Genezen is beter dan voorkomen. Dat is één van mijn levenslessen. Dat zit zo: de muziek vraagt aan de ene kant ontzettend veel techniek en zelfbeheersing van me. Maar aan de andere kant wil ik losbandig zijn, het nachtleven in. Er is een grens, en als je daaroverheen gaat, dan ga je te ver. Dat heb ik aan den lijve ondervonden.

Ik ben een bescheiden nachtvlinder. Na een optreden lig ik echt niet om twaalf uur in bed, *no way*. En voor elf uur ben ik niet wakker. Het is heerlijk om 's nachts de enige te zijn die op is. Naar muziek te luisteren, je show voor te bereiden. Bij de tour met Frank Boeijen heb ik zo genoten: na het spelen nog een drankje, lachen en elkaar in de maling nemen. Ik ga ook graag op bezoek bij vrienden of naar mijn stamcafé in de buurt. Ik ben heel positief ingesteld, ben iemand die graag haar dromen waarmaakt. Ik sta zonnig in het leven.

What goes up, must come down, dat leerde ik zelf zo'n tien jaar geleden. Ik ben een echte softdrugsliefhebber, ik hou van een wietje. Maar destijds gebruikte ik ook af en toe harddrugs. Ik was een zon- en feestdagen-gebruiker, ik nam coke zoals iemand die eens een avond te veel drinkt. Toen vond ik dat allemaal heel leuk, maar achteraf kan ik me nauwelijks

CORBINO/HOLLANDE HOOGTE

‘Ik nam coke zoals iemand die eens een avond te veel drinkt’

herinneren wat er nou zo leuk aan was, het schonk geen echte bevrediging.

Mensen die gebruiken, doen alsof ze heel zonnig in het leven staan, maar in werkelijkheid zijn het mopperende, arrogante, klagende kinderachtige types waar je niks aan hebt. Bij mij komen ze er niet in. Ik ben ervan genezen doordat er iemand in mijn leven kwam die helemaal clean was en zei: ‘Luister, als je ooit nog iets gebruikt, ga ik weg.’ Toen was het afgelopen met de drugs voor mij. Ik heb het nooit meer gedaan.” ●

Wat is het beste advies wat je ooit hebt gehad? Laat het ons weten op viva.nl

Ga naar VIVA.NL

AMALRY MILLER/HOLLANDE HOOGTE

‘Ik voelde me foeilelijk naast die vrouw en wilde ermee stoppen’